

שמעתא עמיקתא

גליון תקל"ד | פרשת כי תצא | תשפ"ב | קהילת הניכוי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

פניני הלכה

מה היא כמות הענבים שמותר לקטוף בשביעית

כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' שמיטה ויובל הכ"ב - כ"ג) הפירות שיוציא האילן בשביעית לא יאסוף אותם כדרך שאוסף בכל שנה, שנאמר את ענבי נזירך לא תבצור, ואם בצר לעבודת האילן או שבצר כדרך הבוצרים לוקה וכו'. וכיצד עושה, תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל מייבש הוא אותן בחרבה, ולא דרוך ענבים בגת אבל דרוך הוא בערבה, ולא יעשה זיתים בבית הבד אבל כותש הוא ומכניס לבד קטן ביותר וכו'. וכן בשאר הדברים כל שיכול לשנות משנה.

ובהל' כ"ד כתב - מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא השדה בשביעית שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה, וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצות עשה. וכן אם אסף כל פרותיו לתוך ביתו. אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין בכל מקום, שנאמר ואכלו אביוני עמך. ויש לו להביא מעט לתוך ביתו כדרך שמביאין מן ההפקר, חמש כדי שמן וחמש עשרה כדי יין. ואם הביא יותר מזה מותר.

ומבואר דבשביעית יש לשנות הן בדרך הקצירה, דכתיב את ענביך לא תבצור. והן בכמות הבציר שיהיה כדרך שמביא מן ההפקר.

ומקור דברי הרמב"ם לענין שיעור הבצירה בזיתים וענבים מדברי המשנה (שביעית פ"ה מ"ז) - היוצר מוכר חמש כדי שמן וחמשה עשר כדי יין, שכן דרכו להביא מן ההפקר. ואם הביא יותר מכאן מותר. ע"כ. דמבואר דטפי מזה לא ימכור כיון דאין דרך להביא מן ההפקר יותר משיעור זה. וס"ל לרמב"ם דאין להביא מפירות שביעית יותר משיעור זה, מיהו אם הביא מותר.

וביאר המשנה אחרונה (ש) דמאי דקאמר שכן דרכו להביא מן ההפקר לאו מן הפקר ממש קאמר, דלא שייך לומר בזה שכן דרכו, שהרי הזוכה מן ההפקר כל שיכול ליתול נוטל. אלא מפירות שביעית קאמר, שהפקירו הכתוב שיטול כל הרוצה, ואין רשאי לנהוג בהן כבעל הבית, והתירו לו ליתול כל הצריך למאכל ביתו, ושיערו חכמים שכן דרכו ליתול ויותר מזה צריך להניח לשאר כל אדם.

וכתב החזו"ן (סי' י"ב ס"ק ה') דלדעת הרמב"ם לא מצינו שינוי בפעולת הקצירה ופעולת הבצירה, והא דתנן פ"ח מ"ו תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל קוצין אותן בחרבה, פ"י ה"מ דהיינו עשיית קציעות ודרך ליבשן במוקצה מקום מתוקן לכך, והצריכו לעשות בחרבה ר"ל בית שאין בו דירה וכו', אבל מלשון הרע"ב משמע קצת דבלקיסה איירי, וכ"מ קצת בתוס' ר"ה ט' א'.

ובס"ק ח' כתב דנראה דאף להני דמפרשי לה לענין קצירה אינו אלא במקום דאפשר לשנות, אבל במקום דלא אפשר שרי וכו', וכיון דלהרמב"ם לעולם אין שינוי בצמצם הקציר והבצירה, אלא השנוי הוא שלא יעשה בכמות רב וכדך בעלות, הסומך לקטוף לקטוף וללקוט מעט מן ההפקר בלא שינוי במקום שא"א לשנות לא הפסיד.

וכתב האור לציון (פ"ד ה"ה בביאורים) דמשמעות דברי הרמב"ם נראה שכל האיסור לקחת יתר על המידה, אינו אלא על בעל הפירות הצריך להפקיר פירות שדהו, שאם יאסוף כל הפירות לביתו הרי זה כמי שלא הפקיר פרותיו, אבל שאר אדם כיון שהפירות הפקר רשאים לקחת ככל שירצו.

אולם לענין בחזו"ן (שביעית סי' י"ב ס"ק ט') שכתב דאפשר שכל שאוסף משדות אחרים מותר אף במרובה, אלא שאין דרך להסוף אחרה מן ההפקר שהרי יש לוקטין הרבה. ע"כ. לראי ברירא ליה מילתא.

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגה שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

האם יש הידור בנטילת אתרוג הקדוש בקדושת שביעית

א. קדושה בפירות שביעית. ב. כיון דעביד ביה מצוה חדא ליעבד ביה מצוה אחרת. ג. מצוה או מעלה - טעם הדין. ד. לעשות עליו מצוה כמה פעמים. ה. אין עושין מצות חבילות חבילות. ו. לקיים מצוה באתרוג, יין, מרור וכדו' הקדושים בקדושת שביעית. ז. לברך על דבר שיש בו קדושה.

א. קדושה בפירות שביעית

תנן בשביעית (פ"ו מ"א) כל שהוא מאכל אדם, ומאכל בהמה כו', וגידולו מן הארץ, יש בו משום קדושת שביעית. ואיתא בירושלמי (פ"ח ה"ב) דאין סכין שמן של שביעית במרחץ אבל סך הוא מבחוץ וכנסו. וכן פסק הרמב"ם (שמיטה פ"ה ה"ו-ז). ועל' במקדש דוד (סי' ט"ז ס"ק ה' ד"ה כתב המהרי"ט) בשם המהרי"ט (ח"א סי' מג) דמהכא שמעינן שפירות שביעית יש בהם משום קדושה.

וכתב הרמב"ן (שכחת העשין מצוה א) דאמרה תורה בפירות שביעית 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה' ודרשו 'לאכלה' ולא לסחורה כו', עיי"ש. ונקט במגילת אסתר (הוספת עשין של הרמב"ן ע"ה א) בדעת הרמב"ן שיש מצוה לאכול פירות שביעית. ועיי"ש שדחה דבריו. והמהרי"ט אלגזי (חלה ס"ק ב, ד) נקט שיש מצוה לאכול פירות שביעית. ובתורת הארץ (פ"ח אות כז) כת' שעכ"פ אין זו מצוה חיובית. והחזו"ן (שביעית סי' י"ז ס"ק ז) כת' דאין מצוה בזה ופירש כוונת הרמב"ן באופן אחר. וכן נקט האול"צ (שביעית פ"ה אות א) דאין מצוה באכילת פירות שביעית. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון תצ"ד.

ויש לדון האם יש הידור או מעלה בקיום מצוה בדבר הקדוש בקדושת שביעית, כגון בנטילת אתרוג לדי' מינים, או יין לקידוש ולהבלה, האם נימא דכיון שיקיימו בהם מצות של הפקרת פירות שביעית וכמ"ש הרמב"ם (שמיטה פ"ד הכ"ז, וס"ה"מ מצוה קל"ד) דמצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנא' והשביעית תשמטנה ונטשתה, אמרינן ביה דכיון דעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרת. ועוד י"ל דכיון שיש להם קדושה קצת דלמא יש מעילותא לקיים בהם מצוות טפי משאר פירות שאינם קדושים.

ב. כיון דעביד ביה מצוה חדא ליעבד ביה מצוה אחרת

איתא בשב"ט (ק"ד) ובברכות (ל"ט) רב אמר רב אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא (הגיע לחם פת של עירוב), שרו עילויה, אמרי הואיל ואתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרת. ופרש"י שרו ביה - היינו ברכת המוציא שהיא התחלת אכילה, שרו - מתחילין. וכת' הריטב"א (שבת שם ד"ה כד) שה"ה לכך שכבר בצעו עליו בסעודה אחת שמצוה לבצוע עליו בסעודה שניה אם הוא עדיין שלם, וכן כל כיוצא"ב. וכן פסק הרמ"א (או"ח סי' שצ"ד ס"ע א) שיש לבצוע על הפת של העירוב בשבת. וכן הביא הט"ז (סי' שצ"ד ס"ק א) [ותמה שם על הבי"ד דמשמע דלא ס"ל כן. אולם יש לדחות שהבי"ד מייירי בספק אם עשה מצוה בפת הראשון, עיי"ש].

ועי' בארחות חיים (שלוש סעודות סי' ה"ג) שיש ללמוד מכאן לשאר דברים, כגון באגודה של הדס מלובב שמיוחדין אותה להריח על הבשמים בעריש, וכן שירי פתילות של שבת שמדולקין אותם במוצ"ש לברך על האור, ע"כ. וכן ביאר המ"ב (סי' רצ"ו ס"ק ה) דברי השו"ע שכת' שנהגו לברך בבשמים של הבלה על ההדס של הלולב, דכיון דאתעביד ביה חדא מצוה ליעבד ביה מצוה אחרת.

ועי' ברמ"א (סי' תרס"ד ס"ע ט) שכת' שנהגו להצניע ההושענות לאפיית מצות, כדי לעשות בה מצוה. וכת' המ"ב (סי' תרפ"א ס"ק א) שהמבדיל לפני הדלקת נ"ח יש מעלה אם שוב מדליק עם אותם נרות שקיים בהם ההבדלה משום דכיון דעביד ביה מצוה חדא כו'. והמ"א (סי' כא ס"ק א) כת' בשם מהרי"ו (הל' לולב) דיניח הציצית בספר לסימן הואיל ואתעביד בהו מצוה חדא כו'. והביאו המ"ב (סי' ח' ה) ועיי"ש (סי' תמה ס"ק ז) שכת' שטוב לשרוף החמץ בער"פ בהושענות הואיל ואתעביד בו מצוה חדא ליתעביד בו גם מצות תשביתו. ובסי' תרע"ג (ס"ק כז) כת' ע"פ הט"ז (סי' ז) בשם המהר"ש"ל דמצוה מן המובחר לקנות שעוה לנ"ח ממה שנוטף מן הנרות בבהכ"נ מאחר דאיתעביד בהו חדא מצוה ליתעביד בהו מצוה אחרת. והתורה לשמה (סי' רע"ח) כתב שהמקיים מצות שילוח הקן מותר לאחר לקחת האם ולאכולה ואדרבה חביבה היא זו לאכולה ולברך עליה כיון דאתעביד בה מצוה, ע"כ.

ג. מצוה או מעלה - טעם הדין

והנה מלשון הריטב"א נראה שדבר זה בכלל מצוה. והמאירי (שבת שם ד"ה מה שאמר) כתב דהיינו טעמא דעדתי לברך על דבר שנעשה בו מצוה כי הגר"ז (סי' תקכו אות כה), וכן במהרי" אבובא (סי' רע"א ד"ה ועל מה שאמר) כתב דהיינו טעמא דעדתי לברך על דבר שנעשה בו מצוה כי הוא 'יותר נכבד וחשוב מדבר אחר'. ומשמע שזה רק מעלה. וכן מבואר במ"ב (סי' תרפ"א ס"ק א, סי' תמה ס"ק ז וסי' תרע"ג ס"ק כז) שזה רק מעלה 'ועדתי וטוב' לעשות כן.

ומדברי המהרי" אבובא נראה שיש בזה מעלה בגוף המצוה כי מקיימה ע"י דבר חשוב. אולם עי' בר"ן (שבת מג.) ברי"ף ד"ה שרו) שכתב דלברך על הפת שעירבו על ידה הוא משום חביבות מצוה. ולפי דבריו נראה שאין בזה מעלה בגוף המצוה אלא יש בזה משום לחבב עליו המצוה עיי"ש שממשך לקיים בה מצוות אחרות ואינו נפטר ממנה. וכן נר' לכאז' מדברי המ"א הנ"ל בענין ציצית שנפסלה שכתב שיעשה בהם סימן לספר, ועיי"כ היינו משום חיוב מצוה דבד שהתקיים בה מצוה משמשת בה לצורך שימושי מצוה. וכן מוכח מהא שפורשים והושענות באמית מצות ושריפת חמץ, שאין בזה משום הידור ועילוי בקיום המצוה שעושה עתה, דאיזה הידור יש באש הנוער מהושענות, אלא עיי"כ משום חיוב בזה שעושה על ידם עוד מצוה.

ועפ"י נר' דיש שתי סוגי מעלות בזה: א' קיום המצוה עיי"כ חפצא שקיימו בו מצוה אחרת ובה יש מעלה בגוף המצוה. ב' שימוש בדבר שקיימו בו מצוה לצורך מצוה אחרת, כגון שריפת חמץ עיי"כ לולב שקיימו בו מצות ד' מינים, ובכ"ה"ג יש משום חיוב מצוה. ומי"מ מהפוסקים הנוכחים מבואר דראוי ועדיף לעשות כן, ואין זה בכלל חיוב ודין הידור מצוה שהוא מעיקר הדין, וכמבואר בסימן תרנ"ו ועוד מקומות, וא"כ נראה שמעלה זו אינה דוחה הידור מצוה אחר, כגון להעדיף אתרוג שברכו עליו מפני אתרוג נאה יותר. וכן הוא בבית שערים (או"ח סי' שכ"ה) הידור מצוה עדיף. וכן נקט הבצל החכמה (ח"ג סי' סח אותיות ח-ט), ועיי"ש שהוכיח ממש"כ הרמ"א (או"ח סי' תרנ"ד) דנוהגין ליקח בכל יום מצוה חמ"מ ערבה חדשה ולקשרה בלולב והוא הידור מצוה. וקשה אדרבה טוב היה שלא ליקח חדשה אלא לקיים המצוה בערבה דאתמול מטעמא דהואיל ואתעביד בה מצוה חדא מעביד בה מצוה אחרת, אי"ו כיון דבחדשה איכא הידור מצוה, טפי עדיף ליקח חדשה, ע"כ. ומה שמצינו בשו"ע בסימן רצ"ז דיש לברך על ההדס שקיימו בו מצות נטילת ד' מינים אפי' אם רק יש לו קצת ריח משום דעביד בה מצוה חדא עביד מצוה אחרת, י"ל דשאני התם דאיכא עוד טעמים עיי"כ הפשט ועיי"כ הזוהר כמבואר שם. ובבצל החכמה (שם) כת' לתרץ דאע"פ שיש לו פחות ריח מ"מ כל ריח מהני להשיב הנפש ולהפיג סרוחן הגיהנום ולכן ראוי לברך על הדס של מצוה, ע"כ. ועי' בדברי יהושע (ח"א סי' י' אות ד) משי"כ בזה.

ד. לעשות עליו מצוה כמה פעמים

ועי' עוד ברמ"א (סי' שצ"ד ס"ב ע"ב) שכתב, עיי"כ מהרי"ל דיש לבצוע על פת של העירוב בשחרית בשבת. וכן הוא בט"ז (שם). וביאר המ"ב (סי' ע"ד) דאף דיכול לאכול גם בערבית, מ"מ טוב יותר לבצוע עליו בשחרית משום דפעמים מקדים לאכול בערבית קודם חשיכה. אולם עי' בשו"ע (סי' תקכו ס"ע טו) שכתב, בענין עירוב תבשילין דלאחר שהכין צרכי שבת יכול לאכול. וכתב עליו הט"ז (סי' י"ד) בשם המהר"ש"ל מיהו היה מנהג מהר"ם להניח הככר תחת המשנה בליל שבת ובמחרתו, ובסעודה ג' היה בוצע עליו כיון דמתעביד ביה חדא מצוה ליעביד ביה מצוה אחרת, והשנוי בעירוב חצירות. וכן הביא המ"א (סי' טו). וכת' המ"ב (סי' מה) דלכתחלה נכון לעשות כן. ועי' בגר"ז (אות כה) שכת' דהעיקר להלכה כדעה הראשונה, ושיש נוהגים שלא לבצוע עליו עד סעודה שלישית.

ה. אִין עוֹשֵׁי מִצְוֹת חִבְלֹת חִבְלֹת

אלא דעצע על כלל זה, מהא דתנן **בסוטה** (ה.) אין משקין שתי סוטות כא' ואין מטהרין שני מצורעין כא' ואין רוצעין שני עבדים כא' ואין עורפין שתי עגלות כאחת לפי שאין עושיין מצות חבילות חבילות כו', אמר אביי ואיתימא רב כהנא כו' כאן בכהן אחד כאן בשני כהנים. ו**פירש"י** בכהן א' הוי חבילות וכן לגבי עבדים בב"ד א' ובאדון א'. ועיי"ש (ד"ה חבילות) שפירש דהטעם שלא עושיין מצות חבילות חבילות שנר' כמי שהיו עליו למשאויו וממהר לפרק משאו. וכ"כ **התוס'** שם (ד"ה והא), **הרשב"ם** (פסחים קב: ד"ה חבילות), **הלבנוש** (ס"י רעא אות ו') ו**הבגדי ישע** (ס"י קמז). ו**תוס'** במו"ק (ח. ד"ה לפי) כת' דטעמא שיהא לבו פנוי למצוא א' ולא יפנה עצמו הימנה. ו**הוספר חרדים** (הקדמה למצוות אות ד תנאים לקיום המצוות תנאי י') כת' דטעמא שמא לא יוכל להזדרז בשתיחה. וכ"כ **החיי"א** (כלל סח אות ו').

ולפ"י צ"ע דאמאי יברך על ככר שנעשה בה עירוב וכדו' והרי יש בזה משום חבילות חבילות. שו"מ **במאירי** (שבת שם ד"ה מגדולי החכמים) שכתב שמגדולי החכמים כשהיה מזדמן להם פת של עירובי תבשילין הוי בוצעין בה בליל שבת שכבר הוכנו צרכי שבת שמאחר שנעשית מצוה אחת באותה הפת **ראוי** לעשות בה מצוה שנית, ואע"פ שאמרו שאין מברכים שתי ברכות על כוס אחד מטעם מצות חבילות חבילות, זהו כשנעשה הכל ביחד, אבל זה שאינו נעשה בבת אחת אין בו ענין מצוה חבילות חבילות, ע"כ.

ו**המהר"י אבוהב** (שם) כתב **זלנמוק"י** הוקשה קושיא הנייל', והשיב דמצות עירוב כבר אזלה לה, אלא שיותר ראוי לעשות מצוה בדבר שנעשה בו מצוה, שיותר נכבד וחשוב מדבר אחר, וכתב עוד שאכילת המוציא ומצה לא מיקרו חבילות דכולהו שייכי במצוה ונעשית בבת א', שלמצות מצה צריך בהכרח לברך ברכת לאכול מצה ובלא המוציא א"י"א לאכלה א"י"כ אין בכאן אלא מצוה א', וכן קדוש והבדלה עם ברכת היין, אבל קדוש ובהמ"ז שקבועות הא' קודם אכילה, זה נקרא חבילות, ועוד תירץ בענין אחר כשהן מצות קבועות מן התורה ושקולות יחד שייך בזה חבילות, שאם היינו מצרפין אותן נר' שהאחרונה יותר חשובה מן הראשונה דמגלין בקודש ולא מורידים, אבל מצות עירוב והמוציא אינן מצות שקולות, דעירוב היתה תקנה והמוציא היה מצוה קבועה שאין לו לאכול מן הפת עד שיברך, והתירוץ הראשון נ"ל יותר, ע"כ.

ומבואר מהתירוץ הראשון דכל שהוא בזה אחר זה אין בו משום מצות חבילות חבילות. וכ"כ מדיליה **במנחת אלעזר** (ה"ד סי' טו) שכשנעשה מצוה א' ולאחר זמן עושה המצוה השניה בדבר החפץ הלו לא שייך מצות ח"ת, ואדרבה ע"ז נאמר דכיון דעביד מצוה חדא עביד מצוה אחרית. וכן מבואר **בשפת אמת** (שבת כב. ד"ה כד). ועי' **במסכת עבדים** (להגרח"ק אות ט).

אלא דעיי' **בשכנה"ג** (ס"י רעא הגה"ט אות ד) שכתב **שהר' מהר"ר אצטרוק** בן **שאנגיל ז"ל** כת' שאין משום חבילות חבילות בקדושות משונות כגון קדוש ובהמ"ז. בדמהמ"ז למפרע על מזונו קדושה להבא עולמי יומא הוא, או בהמ"ז וברכת חתנים, אבל קדושה ואבדלתא חדא מולתא נהנהו. וכן אין משום חבילות אלא שאומרים בפעם א', אבל שאומרים בשעות חלוקות שהקדוש הוא קודם חזון ובהמ"ז היא אחר המזון יכול לאומרם על כוס א', עיי"ש. והביאו **העולת שבת** (ס"י רעא) ו**הפמ"ג** (שם א"א ס"ק יח) ועיי"ש **בפמ"ג** שבזמנים מתחלפים לית לן בה כי הסעודה מפסקת. ו**במו"ק** (ס"י רעא) כתב שאין לעשות ככהנה"ג משום פגמו של הכוס, אבל אם היה אפשר ודאי דהכי עדיף משום הואיל ואתעביד וכו', עיי"כ.

ועיי' **בארנא דרבנן** (מ"ע א אות ב) שתמה על **השכנה"ג** כי לדעת **התוס'** כל שהוא מביא באשישה יין לבי' קדושות בב"א אף דעושה זה אחר זה איכא משום דאין עושיין מח"ת, ויתכן לומר דלא תתבו התוס' דאסור אפ"י כשעושה זא"ז כל שהביאן בב"א אלא בגופין מחולקין, עיי"כ. ולפי דבריו יוצא שאם א' עשה קידוש באשישה זו אסור לשני לקדש עליה.

ועיי' **במ"א** (שם ס"ק כה) שהביא דברי **השכנה"ג** דטוב לקדש על כוס גדולה שישיר מאותה הכוס לקידוש היום והבדלה. ודקדק **הפמ"ג** (שם א"א ס"ק כה) דמהא שהשמיט המ"א בהמ"ז משמע דסובר דיש משום אין עושיין מצות חבילות אף בזמנים נפרדים, משא"כ קדושה ואבדלתא חדא היא כמו יקנה"ז, עיי"כ. ו**המ"ב** (שם ס"ק נ) הביא דברי המ"א (אלא שמסיק שאין לעשות כמנהג הזה משום שפוגם היין). ולפ"י צ"ל בדעת המ"א דהא דאמרינן הואיל ואתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא ואין בזה משום חבילות, היינו משום א' משאר התירוצים של **המהר"י אבוהב** הנייל'.

ו. לקיים מצוה על דבר שיש בו קדושה

ובענין קיום מצוה בפירות הקדושים בקדושת שביעית, נראה דכיון שלא נעשה שום מצוה בפרי אין בזה מעלה דכיון דעביד וכו', ובאף **הלאבקת רוכל** (ס"י כב ו-כ) דס"ל שהפקרת פירות היא מצוה המוטלת על בעל השדה, וחובה עליו להפקיר הפרות, ואם לא הקפיר עבר על מ"ע ועל הפרות הפקר, אכתי י"ל דלא חשיב מצוה שנעשתה בגוף הדבר, שהרי אינו מקיים מצוה בגוף הפרי.

אלא דיש לדון שמא משום קדושת הפרי יש מעלה בקיום מצוה ע"י דבר שיש בו קדושה. דהרי מבואר לעיל בשם **המהר"י אבוהב** שיש מעלה לקיים מצוה בדבר שקיימו בה מצוה כי **יותר נכבד וחשוב מדבר אחר**. וא"י"כ י"ל דק"ו כשהדבר קדוש שיש בו מעלה. ויעו"י **בזבחים** (ג:) דאיבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהם קודם תדיר קודם משום דתדיר א"ד מקודש קדים דקדיש. ולא איפשרטאי. ופסק **הרמב"ם** (תמידים פ"ט הי"ב) דאיזה שירצה יקדים. ו**הרע"ב** (זבחים פ"י מ"ז ד"ה והכ"א) כת' דנר' דתדיר קודם. וכן פסק ה"ט"ז (ס"י תרפא ס"ק א ד"ה ועד).

ועיי' **בנמוק"י** (הל' ציצית יב). שכת' על המניח תפילין ומתעטף בטלית, שראוי להקדים מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות ועוד שהיא תדירה יותר שמוגת בין בחול בין בשבת ויו"ט ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. אבל **בשאג"א** (ס"י כה) כתב שאפ"י אם נאמר דציצית הוי תדיר מ"מ תפילין הוה מקודש דתפילין הם תשמישי קדושה וציצית הם רק תשמישי מצוה, ותדיר ומקודש איזה מהם שירצה מקדים. וכ"כ **הנשמת אדם** (כלל יג אות א). ו**האוצות החיים** (ס"י כה ס"ק א ד"ה אולם אף) דחה דברי השאג"א דמצד שציצית שקולה נגד כל המצות הוה ציצית גם מקודש, עיי"ש.

ובמחנה חיים (ח"א ס"ג ג ד"ה היוצא מזה דלפום) כתב שתפילין לא נקרא מקודש דהוא רק חפץ מקודש לעשות בו מצוה, אבל הנחה על הגוף הוא המצוה, ולא דמי לקרבנות ששם הוי המצוה להקריב דבר מקודש ובא לכפר והוא ריח ניחוח לפני ה' כו'. ועיי"ש (ד"ה ולפ"י שם לק"מ דמא), שכת' דלא נקרא מקודש רק אם בפעולה אשר אנו עושים לשם מצוה טמונה קדושה, כמו בקורבנות או תפלה שהיא באה כנגד קודש, או בשבת שאנו מזכירים בברכת היום קדושי' לקדש השבת, עיי"כ.

אולם **המהר"ח אלפאנדרי** בהגותיו **בני חייא** (ס"י כה הגה"ט אות א), והובא **בברכ"י** (שם אות ב), פסק שתפילין יש להם מעלה דמקודש. וכן נקטו **המו"ק**, **הדגמ"ר**, **היד אפרים**, **השמן המאור** (ס"י כה על סעי א) ו**הערוה"ש** (שם אות א).

חזינן שיש קדימה לדבר קדוש, ואף לדעת **המחנה חיים** אפשר שיודה בני"ד כיון שגוף הפרי קדוש. ולפ"י"ז מסתברא שיש מעלה באתרוג וכדו' שיש לו קדושת שיעית לקיים המצוה עליו. אלא דיש לדחות דדוקא בדבר שיש לו קדושה גמורה כמו תפילין הדין כן. וכמו כן י"ל דדוקא לענין קדימה מצינו מעלה למקודש, אבל שיש בזה הידור או מעלה בקיום גוף המצוה לא מצאנו.

ז. לברך על דבר שיש בו קדושה

ועיי' **בברכות** (מ.) ו**בנשיוע** ס"י ר"א דאיתא דאם היו לפניו מיני פירות הרבה, אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה, מקדים מין ז'. וכת' **הלבנוש** (שם) דמצוה היא להקדים. וכ"כ **המ"ב** (ס"ק כה). ודעת **הכה"ח** (ס"י ו אות לט) שהוא דין לכת' ולחיבוב מצוה.

ולפ"י יש לדון דדלמא יש קדימה אף לקיים מצוה על פרי שיש בו חשיבות מחמת קדושה. אלא דעיי' **בפנ"י** (ברכות מא. על רש"י בא"ד ושוב) שכת' שהטעם שיש להקדים מין ז' הוא משום דגנאי הוא למין ז' שיפטרו אותו ע"י דבר שאינו ממין ז'. ומשמע שאין דין קדימה משום מעלה לברכה מחמת שמברך על דבר חשוב. וכן לא מוזכר שם שיש דין קדימה לפירות שביעית מחמת קדושתם.

ועיי' **בשו"ע** (רי"ש ס"י קסח) דיש דין קדימה לברך על דבר שלם. וכת' **המ"ב** (ס"ק א) דהקדמת השלם הוא משום הדור מצוה. ו**בנשעה"צ** (שם אות ה) כת' שהוא משום מצוה מן המובחר. ועיי"ש (ס"י קסז ס"ק ד) שכתב שהוא דרך כבוד לברכה. ואכתי אין מכאן ראיה לני"ד כי שאני התם דאיכא הידור בנוי, משא"כ בדבר שיש בו קדושה. ועוד י"ל דזה נאמר דוקא על ברכת הנהנין בלבד.

מִסְקְנָא דְרִינָא

א' דבר שהשתמשו בו לקיום מצוה, יש מעלה לקיים בו מצוה אחרת, כי מחמת שקיימו בו מצוה הוא יותר נכבד וחשוב. ועל כן פת שעירבו בה עירוב עדיף לבצוע עליה בסעודת שבת. וכן ראוי להמשיך להשתמש בדבר שקיימו בו מצוה לקיום מצוה אחרת, כגון לשרוף חמץ בערב פסח ע"י לולב שקיימו בו מצות ד' מינים, או להשתמש בחוט של ציצית שנקרע לסימניה בספר קודש, וכן כל כיוצא"ב. ויש בזה משום חיוב מצוה. **ב'** אף על פי שיש קדושה לפירות שביעית ומקיימים עליהם מצות הפקר, מ"מ אין הידור מצוה לקיים בהם מצוה כגון ליטול מהם אתרוג למצות ד' מינים, או יין לקדש ולהבדיל או מרור לקערה של פסח, ואין בזה אלא משום חיוב מצוה בעלמא.

וכן בסי' י"ג ט"ק י"ז כתב בתוך דבריו - ולפ"י י"ל דהא דכתב הרמב"ם פ"ד הלכ"ד ויש לו להביא לתוך ביתו מעט וכו', הוא אפ"י בלוקט משדה חבירו. וצ"ע. עכ"ל.

ולמעשה בסדר השביעית (ס"י כ"ו אות ו') לענין ירקות הקדושים בקדושת שביעית כתב - ומותר ללקט מהן לאכילה, אבל לא ליקט הרבה בבת אחת אלא לוקט כשיעור שאדם מכין לביתו לתשמיש בני ביתו לימים מועטים, אחד בעה"ב הלוקט ואחד אחרים שלוקטין. ו**באורחות רבינו** (בפד"מ ח"י עמי ד"שי) כתב ששמעו שהשיב החזו"א דמותר לאסוף כמה שצריך להצטרכותו ולהצטרכות בני ביתו למשך שבוע. והביא דבריו **בדרך אמונה** (פכ"ד מהל' שמיטה ויובל הכ"ד גה"ל ס"ק ש"ט).

והנה מבואר במשנה דבענבים מותר לבצור מן הענבים שיעור חמשה עשר כדי יין, אולם לא נתבאר כמה שיעורם בזה"ז.

ובאור לצינון (שם) כתב דנראה דשיעור זה הוא שיעור שאדם לוקח לשנה אחת לצורך ביתו, שכן הדרך בלוקח ענבים ל"ן וזיתים לשמן שלוקח כמות המספיקה לשנה שלמה, ושומר היין והשמן בתוך ביתו. וע"ש שחישב השיעור ע"פ מ"ש הרמב"ם בפ"ו מהל' מננות נעיים, דנמצא השיעור ביין הוא כששים ושניים ליטר וכשלשים ואחד ליטר בשמן. וסיים דלמעשה צ"ע.

ועיי' עוד **באורחות רבינו** (שם) ששאל אחד את מרן בשמיטה תשי"ב כמה יין מותר לעשות בשביעית מענבי שביעית, והשיב כדי הצטרכותו למשך שבועיים. ואמר זאת **הגר"א הורביץ זצ"ל לקהילות יעקב** זצוק"ל בשנת תשכ"ו, ואמר לו הקהילות יעקב שזהו השיעור עבור אדם אחד, ומותר לעשות יותר למשפחה שיש ל"ן יותר נפשות, וכן אמו"י שמחלק בשלחן לחסידיו מותר לעשות גם עבורם. וכן יכול להיות שליח בשכר טרחא לכמה אנשים ומותר לעשות יותר.

וכתב שם להקשות על דברי החזו"א דהלא במשנה מוכח דאפשר לעשות לכתחילה ט"ו כדי יין.

וכן **בדרך אמונה** (שמיטה ויובל פ"ד הכ"ד צה"ל ס"ק ש"ט) כתב ששמע משמיה דהחזו"א דהתיר לעשות יין לבי' שבועות. וכתב ע"ז דיל"ע דמשמע דמותר לעשות ט"ו כדי יין, ומשמע שהוא יותר מהצטרכות לבי' שבועות. והניח הדבר בצ"ע.

העולה לדינא - הקוטף ירקות או בפירות הקדושים בקדושת שביעית, לכתחילה לשנה בדרך הקטוף, כגון שיעשה כן בכלי שאין רגילין להשתמש בו בשאר שנים, או יקטוף בידו, אם אפשר. כמו כן עליו לשנות בכמות הירקות או הפירות שקוטף, שלא יטול יותר משיעור שרגיל ליטול לתשמיש בני ביתו לכמה ימים (ודבר תלוי בכמות בני ביתו). וביין ושמן רשאי ליטול שיעור ט"ו כדי יין וחמשה כדי יין. ויל"ע כמה הוא השיעור המדויק. ומ"מ כל שבוצר פחות משיעור זה, מותר.

נכתב ע"י

הרה"ג שמעון פלולי שליט"א‏
מור"ן הקהילה החרדית מעלה אדומים

עניני מוסר פניני שבת קודש מעודת שבת (ד)

החילוק בין יוה"כ שמתענים בו לשבת שמתענגים - י"והנה יום כיפור סוף סוף אינו שבת אלא אחד מימי המעשה. נמצא שיום כיפור אינו יום ביטול של טבע עולמנו, אלא חדירה של קדושה אל תוך הטבע עצמו, ועל כך ביום זה שקדושתו חמורה מכל המועדים, הקדושה שבתה גמורה על כל כללי הטבע, והעולם הבא נכנס שתי עולמו, על כן מוכרח שתהא בו שביטה גמורה גם מכל תענוגים, שבעולם הזה, אכילה ושתייה הם סתירה לקדושה, בנין הגוף הוא חורבן הנשמה. אבל שבת שהיא היא ההשבתה הגמורה, ומכח גילוי חידוש העולם מתבטל הטבע נולו והעולם מתעלה מעל הטבע לגמרי, אין כאן חדירה של קדושה אל תוך עולמנו, אלא שהעולם שובת ממציאותו ועולה לעולם הבא, א"כ ממילא אין צריך להבטל מאכילה ושתייה, שהאכילה שבו אינה אכילת עוה"ז כלל, אלא אכילת עוה"ב ממש, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה' ופשיטא שאכילת עוה"ב אינה סותרת שלימות הקדושה". (שבת מלכתא עמי קלט)

נערך על ידי מה"ם "עבודת שבת קודש"

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amikta@amikta.co.il

© **שמענתא עמיקתא** – לרפוי"ש של הרב יהושע זעליג בן פרחא היה שליט"א בתושח"י – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503-777-052